

התמיכה הרחבה בישראל במטרות המלחמה נגד חמאס

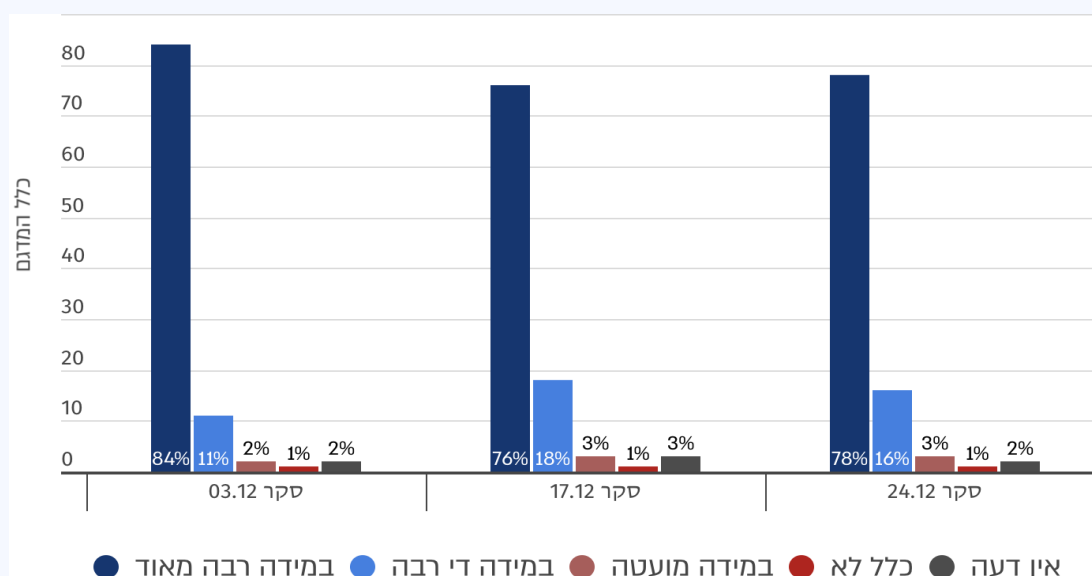
מאיר אלרן, רבקה מלר, ענת שפירא | 4 בינואר, 2024 | גיליון 1809

בסדרת סקרים שנערכו מאז תחילת המלחמה נבחנה בין היתר שאלת התמיכה של הציבור הישראלי במטרות המלחמה, על מנת לנסות ולהסיק מהתשובות לה על אודות שיעור הסולידריות בחברה הישראלית בהתייחס למלחמה ובהקשר זה גם על החוסן הלאומי. הממצאים מעידים בעליל על תמיכה גבוהה מאוד ויציבה, עד כה, במטרות המלחמה, שעיקרן מיטוט שלטון חמאס. זו באה לידי ביטוי גם בפילוח בין קבוצות שונות בציבור, כולל בין מגוון של נטיות דתיות ופוליטיות. נראה כי תמיכה זו מושפעת מאוד מהטראומה הקולקטיבית הנמשכת מזוועות השבת השחורה, שעיצבה באחת את התפיסה הרווחת שהמלחמה הינה מלחמת מגן צודקת ובלתי נמנעת. עם זאת, אין ביטחון ששיעור התמיכה הזה יישמר בהמשך, בוודאי אם המלחמה תסתבך, תתרחב ותימשך לאורך חודשים, בתצורות שונות. כבר כעת ניכרים סימני שאלה בציבור הישראלי לגבי סוגיות רגישות הקשורות למלחמה, ובמקביל השיח הציבורי המקוטב והרעיל פורץ לקדמת הבמה ומאיים על החוסן הלאומי.

מטרות המלחמה של מדינת ישראל נגד חמאס נוסחו והוצגו בפומבי במגוון ניסוחים, ועיקרן מיטוט הארגון, השמדת יכולותיו הצבאיות והשלטוניות, הסרת איום הטרור על ישראל מרצועת עזה ומאמץ מירבי לשחרור החטופים. שיעור התמיכה הציבורית במטרות המלחמה, כפי שנקבעו על ידי הממשלה, עשוי להוות מדד חשוב לרמת הסולידריות בקרב הציבור הישראלי. סוגייה זו נבחנה במסגרת סדרה רצופה של סקרים שנערכו על ידי המכון למחקרי ביטחון לאומי (בשיתוף עם מכון "רפי סמית") מאז תחילת המלחמה.

להלן יוצגו הממצאים העיקריים בהתייחס לשאלה הספציפית: "הדרג המדיני קבע כי מטרת המלחמה היא למוטט את שלטון חמאס בעזה. באיזו מידה אתה תומכת במטרה זו?":

נתוני כלל המדגם:

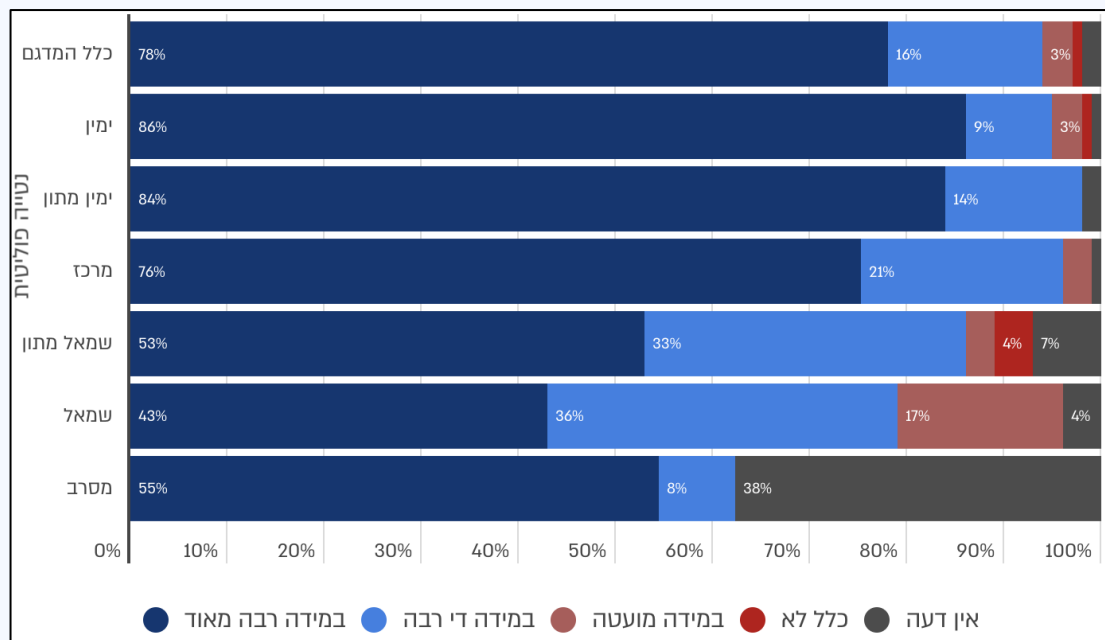
תרשים 1. השוואה של כלל המדגם, סקרים ב-03.12, 17.12, 24.12

תמיכה כוללת לאורך זמן:

בשלושת הסקרים האחרונים, שנערכו במהלך דצמבר 2023 ניכרת מגמת תמיכה חזקה של כלל הציבור היהודי במטרות המלחמה, בשיעור של כ-84 אחוזים ב-3 בדצמבר, כ-76 אחוזים ב-17 בדצמבר וכ-78 אחוזים ב-24 בדצמבר. מדובר כנראה ברצון / צורך של הנשאלים לבטא את תחושת הסולידריות עם המאמץ המלחמתי ועם צה"ל, בעיקר על רקע זוועות מתקפת החמאס ב-7 אוקטובר. [תמונה דומה התקבלה גם בשני סקרים עוקבים](#), שהתבצעו על ידי שאול קמחי ואחרים, ונבחן בהם החוסן הישראלי במלחמה, בין השאר, בשאלת ה"חיבור למדינה"/פטריוטיות. בסולם 1-6, נמצאו ממדי החוסן בשיעור של 4.93 במדידה הראשונה (11 - 15 באוקטובר) ו-4.96 במדידה השנייה (10-15 בנובמבר)

נטייה פוליטית ותמיכה:

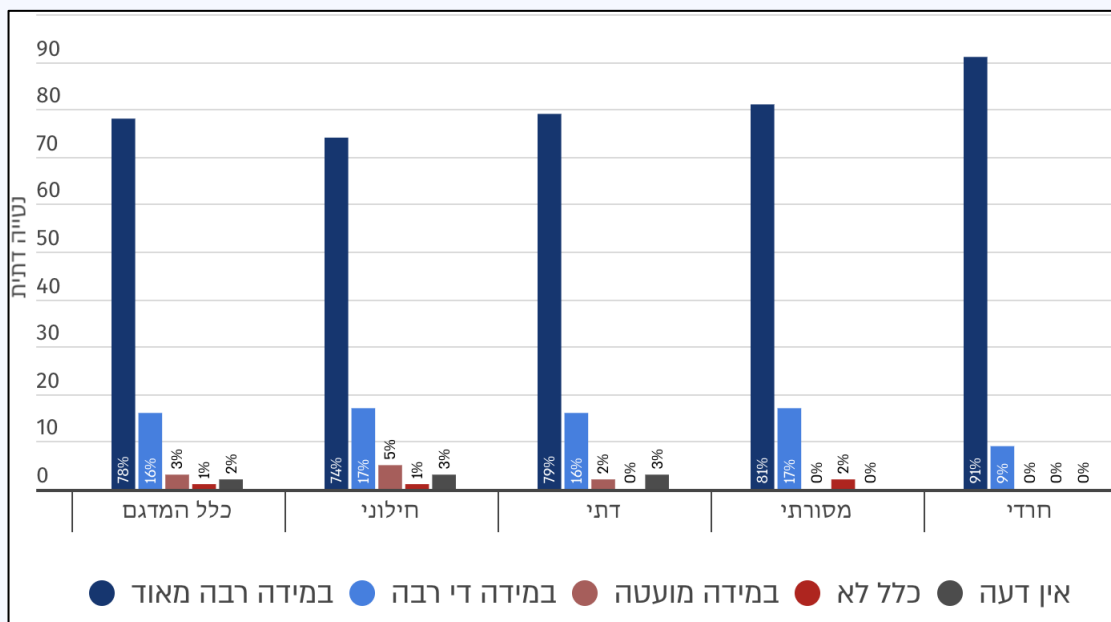
הציבור המזדהה כימני או ימני מתון מציג תמיכה חזקה במיוחד, של כ-85 אחוזים (לפי הסקר שנערך ב-24 בדצמבר). זאת, מול 76 אחוזים של המרכז הפוליטי ותמיכה נמוכה יותר של השמאל, כאשר השמאל המתון עומד על 53 אחוזים והשמאל על 43 אחוזי תמיכה. בין הנשאלים המזוהים עם השמאל, המהווה רק 10 אחוזים מהמדגם כולו, נרשם שיעור גבוה וחריג של 38 אחוזים נמנעים מהבעת דעה.

תרשים 2. חלוקה לפי נטייה פוליטית בסקר 24.12.

בין חילוניים לדתיים:

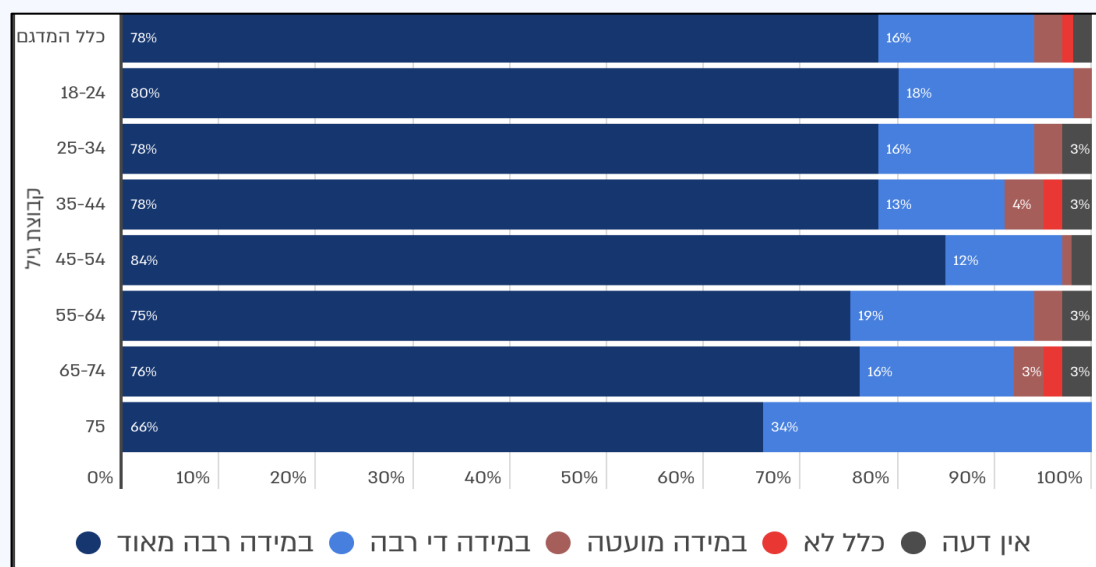
לפי הסקר שנערך ב-24 בדצמבר, פילוח הנשאלים על פי רקע דתי מציג תמונה מעניינת: מול ממוצע כללי של 78 אחוזים מהנשאלים המביע תמיכה במטרות המלחמה, שיעור התומכים מבין הנשאלים החילונים עומד על 74 אחוזים, מול המזדהים כדתיים וכמסורתיים המציגים תמיכה של 79 ו-81 אחוזים בהתאמה, כאשר המזדהים כחרדים מציגים את התמיכה הגורפת ביותר, בשיעור של 91 אחוזים.

תרשים 3. חלוקה לפי נטייה דתית בסקר 24.12.

פילוח גילאי:

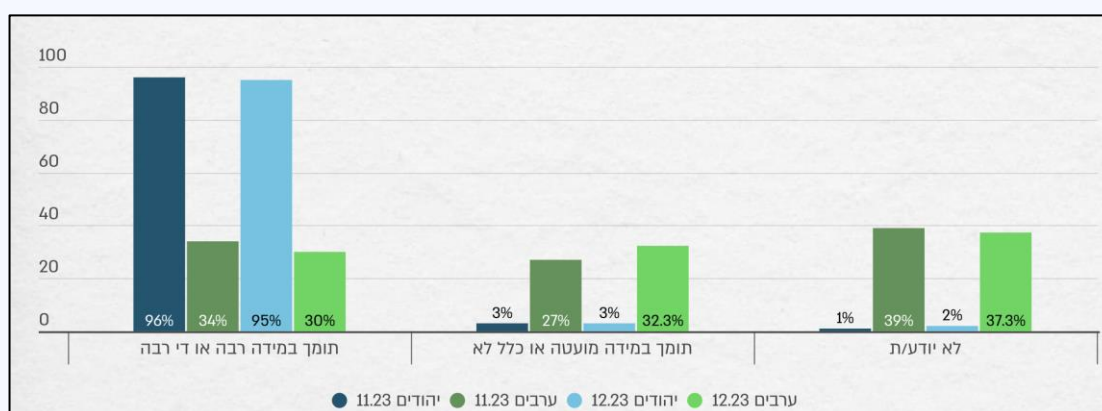
בחתך גילאי מסתמן כי שיעור התמיכה הגבוה ביותר הוא בגילאי 45-54 עם 84 אחוזים. אחריהם ניצבים הצעירים, בני 18-24, עם 80 אחוזי תמיכה במטרות המלחמה, ואילו המבוגרים ביותר, בגילאי 75 ומעלה, משקפים את התמיכה הנמוכה יותר, בשיעור של 66 אחוזים בלבד. נציין כי המשתייכים לגיל המבוגר מהווים פחות מחמישה אחוזים מהנשאלים.

תרשים 4. חלוקה לפי קבוצות גיל ב-24.12.

בין יהודים לערבים:

30 ו-34 אחוזים בהתאמה מהנשאלים מהחברה הערבית תומכים במטרת המלחמה של ישראל למוטט את חמאס. שיעור זה הינו גבוה לכשעצמו, בתוקף הנסיבות. לכך יש להוסיף כשליש מהנשאלים, שצינו כי "אינם יודעים". אפשר שלפחות לגבי חלקם, מדובר בנטייה צפויה ומובנת להימנע מהבעת תמיכה במטרות המלחמה מפאת רגישות הנושא. בהנחה שכך הם פני הדברים, מסתמנת אולי תמיכה גבוהה יותר.

תרשים 5. חלוקה לפי יהודים/ערבים. מתוך סקרים שערך המכון בנושא יחסי יהודים/ערבים ב-16-19 בנובמבר ו-14-17 בדצמבר.

סיכום ומשמעויות:

- א. ממצאי הסקרים מתייחסים לכלל מטרות המלחמה באמצעות שאלה אחת, ללא התייחסות לרכיבי החלטת הממשלה (שלא פורסמה) ואשר נוסחה בעמימות, כנראה במתכוון. בחינת הקשר בין מטרות המלחמה לחוסן החברתי הישראלי בזמן המלחמה הינה סוגייה המחייבת מחקר עומק, אחרי המלחמה. התמיכה הכוללנית המסתמנת במטרות המלחמה הינה גבוהה מאוד ויציבה, בינתיים.
- ב. שיעור גבוה מאוד של תמיכה במטרות המלחמה משקף תחושה ברורה של שותפות מטרה, המתכתבת עם פטריוטיות וסולידריות חברתית גבוהה בהקשר למלחמה בעת הזו. סולידריות חברתית הינה אחד הרכיבים החשובים של החוסן החברתי. אפשר להסיק מכך שהציבור הישראלי, על מרבית מגזריו, מגויס בצורה מובהקת, נכון לעתה, לתמיכה גורפת בעצם המלחמה, הנתפסת כמלחמת מגן צודקת ומחויבת המציאות.
- ג. המלחמה, הנתפסת כאירוע תקדימי בסדר גודל היסטורי, פרצה על רקע קיטוב פוליטי-חברתי עמוק, שבא לידי ביטוי בחודשים ארוכים של שסע רב-ממדי פעיל ומאתגר שאיים מאוד על אחדות החברה הישראלית. על רקע זה, התמיכה במטרות המלחמה ובצה"ל מייצגת שינוי חד לתחושה של התגייסות מובהקת ומיידיית (rallying around the flag) של הציבור למאמץ הלאומי.
- ד. התמיכה הגורפת במטרות המלחמה כוללת קבוצות באוכלוסייה המייצגות תפיסות פוליטיות וחברתיות שונות ומנוגדות. פילוח הנתונים לעניין מידת הדתיות מצביע אמנם על הבדלים מסוימים בשיעור התמיכה (בין חרדים - 91 אחוזים, דתיים ומסורתיים - 79 ו-81 בהתאמה, וחילוניים - 74 אחוזים), כשכולם קרובים לממוצע הארצי הגבוה של 78 אחוזים של כלל המדגם. בולטת התופעה כי ככל שגוברת מידת הדתיות של הנשאלים, כך עולה שיעור התמיכה במטרות המלחמה.
- ה. כך גם בתחום ההזדהות הפוליטית, המציג מידה של שונות בין קבוצות הייחוס הפוליטיות: ככל שהנשאלים מגדירים עצמם כנוטים יותר לצד הימני של המפה, כך תמיכתם במטרות המלחמה רבה יותר. זאת, כאשר הפער בין הקצוות של הימין לשמאל בעניין זה הינו של 42 אחוזים, הרבה יותר מזה שבין רמות הדתיות של הנשאלים, העומד על 17 אחוזים בלבד. אפשר להסיק מכך שהקיטוב על רקע פוליטי גדול יותר מזה שעל רקע דתי.
- ו. התשובות של הנשאלים מקרב אזרחי ישראל הערביים מעניינות וחושפות תמונה ייחודית: כשליש מהם השיבו כי הם תומכים במטרות המלחמה. בהעדר נתונים על שיעור ההתנגדות למטרות המלחמה בקרב האזרחים הערבים אפשר להסיק שחלק גדול יחסית מהם מקבלים את המטרות הישראליות במלחמה, למרות הנזקים העצומים שנגרמים בעטיה לבני עמם.

ז. נראה כי התמונה הרחבה הינה מורכבת הרבה יותר: מצד אחד, תמיכת הציבור, כפי שהיא מוצגת בסקרי המכון, קשורה בעיקר לאירועי הזוועות של ה-7 באוקטובר, לטראומה הקולקטיבית הנמשכת שבעקבותיהם ולתפיסת המלחמה כצודקת ובלתי נמנעת. מצד שני, סדרת הסקרים מצביעה במקביל על אמון גבוה מאוד ויציב בצה"ל (בסביבות 90 אחוזים) - תופעה המתכתבת היטב עם התמיכה הרחבה במטרות המלחמה, מול שיעור נמוך מאוד של אמון בממשלה (בסביבות 28 אחוזים).

ח. ניתן לצפות שהממצאים לגבי המשתנים המעצבים את החוסן ישתנו בהמשך המלחמה, וודאי אם היא תסתבך, תתרחב ותימשך לאורך חודשים, בתצורות ובזירות שונות. כבר עכשיו ניכרים ספקות וסימני שאלה בקרב הציבור הישראלי בסוגיות רלוונטיות רגישות, דוגמת המכשולים בפני שיבת החטופים, מה שנראה כ"דשדוש" מתמשך בתמרון הצבאי, המצב בחזית הצפון ושאלת "היום שאחרי" ברצועת עזה. גם השיח הציבורי המקוטב והרעיל מלפני המלחמה כבר פורץ לקדמת הבמה. כל אחד מאלה, וודאי חיבור ביניהם, עלול לייצר הפחתה בתמיכה במטרות המלחמה ובתחושת הסולידריות של הציבור הישראלי בהקשרה.

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט